

כשהגיעו לפתחו של אותו מקום, התלבטו החכמים כיצד יעשו, כי:

רב לא עייל קמיה דשמואל [לא היה דרכו של רב ליכנס לפני שמואל], כמבואר הטעם בהמשך הענין —

9-ב **ושמואל לא עייל קמיה דרב אסי** [לא היה 9-ב נכנס לפני רב אסי, כי הוא היה גדול ממנו], **ורב אסי לא עייל קמיה דרב**, שהיה רבו.

ולפיכך אמרי: **מאן נתרה** [מי יתאחר בחוץ] למשך זמן, (1) ויבואו השנים האחרים תחילה, ואחר כך יכנס הוא יחידי?

והחליטו, **נתרה שמואל** [שמואל יתאחר] **וניתי רב ורב אסי**, כלומר: תחילה רב ואחריו רב אסי, שהרי רב היה רבו של רב אסי.

ומקשינן: **ונתרה רב או רב אסי** [למה לא ימתינו רב או רב אסי]! (2)

אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא:

חובה, תקברינהו לבנה [תקבור את בנה], שאתה סומך עליה, והיא אינה יכולה לשמור. (17)

ובגין דברים אלו שאמר רב אדא בר אהבה: **כולה שניה דרב אדא בר אהבה, לא אקיים זרעא לרב הונא, מחובה**, [כל ימי רב אדא בר אהבה, לא נתקיים זרעו של רב הונא מחובה].

איכא דאמרי, אמר רב הונא [רב הונא הוא שאמר]: **עשינו עצמנו בבבל, בארץ ישראל לבהמה דקה, מכי אתא רב לבבל**, [מזמן ביאתו של רב לבבל], כי אז רבו המתישבים שם מפני ישיבתו. (18)

מעשה ברב ושמואל **ורב אסי, דאיקלעו לבי שבוע הבן** [ברית מילה], (19) **ואמרי לה לבי ישוע הבן** [פדיון הבן]. (20)

18. נתבאר על פירושו הראשון של רש"י; ובפירוש שני פירש: הוא בא ולימדנו והזהירנו בכך, משום שראה שם רוב ישראל וישוב קבוע; והרשב"א פירש בשם רבינו תם: מדאתא רב לבבל ולימד, שמימות הנביאים כשגלה יכניה לבבל תקנו כך.

19. על שם שעברו עליו שבעת ימים.

20. "ישוע" מתרגמינן "פורקן", והוא כמו פדיון, רש"י.

1. "שיטה מקובצת" בשם גאון.

2. תמה הרא"ש ב"שיטה מקובצת": הניחא מה

17. א. בתוספות הביאו את פירוש הר"ח שפירש: וכי דרכה לקבור בניה שאין עוסקת לגדלן אלא עוסקת לגדל צאן; אבל הוכיחו ממסכת נזיר לא כן, ולפיכך פירשו שהוא לשון קלה, או שאמר בלשון תמיהה: וכי אינה יראה שתיענש בקבורת בניה.

וכתב ב"עיון יעקב" שקבורת הבנים היא מדה כנגד מדה, כיון שאסור לגדל בהמה דקה משום ישוב הארץ, והיא אינה מקפדת בכך, לכן תיענש בקבורת הבנים, שהוא עיקר מצות פריה ורביה לקיום המין משום ישוב העולם, וכמו שנאמר: "לא תהו בראה לשבת יצרה".

ב. כתב הר"ר ישעיה ב"שיטה מקובצת", שצריך לומר בטעמו של רב הונא, שהיתה חשובה בעיניו יותר מכל אדם מפני חסידותה, והיתה נזהרת שלא לרעות מן הגזל, ראה שם.

ומשנינן: רב אסי הרי גדול היה משמואל, ואף רב גדול היה משמואל וכפי שיתבאר, ולכן מן הדין שימתין שמואל בחוץ –

ומה שלא היה נכנס רב לפני שמואל, אין זה משום ששמואל היה גדול ממנו, אלא רב מילתא בעלמא הוא דעבד ליה לשמואל [מנהג של כבוד בעלמא היה נוהג בו], דמשום ההוא מעשה דלטייה, אדבריה רב עליה [משום שקיללו רב לשמואל כמבואר בשבת קח א, הטעינו רב עליו לנהוג בו כבוד].⁽³⁾

אדהכי והכי אתא שונרא קטעיה לידא דינוקא [ביני לביני שהיו מתוכחים, בא חתול וקטע ידו של תינוק] –

נפק רב ודרש ברבים תקנה שהתקינו חכמים זה מכבר: ⁽⁴⁾

חתול של זה, מותר לאחר להורגו, ואסור לבעליו לקיימו, ואין בו משום גזל,⁽⁵⁾ ואין בו משום השב אבידה לבעלים.

[כגון רב שהיה גדול מרב אסי], והטיח [אותו תלמיד חכם, כגון רב] דברים כלפי חכם אחר שאינו גדול כמוהו [כרב שהטיח דברים כלפי שמואל], ונתחרט על זה, ורצה להנהיג עצמו לנהוג כבוד לאותו חכם שקפחו בדברים להכניסו לפניו, או לכל כיוצא בזה, רשאי האחר לקבל כבוד זה, ואין כאן משום יוהרא, [אפשר שראייתו היא ממה שאמרו ששמואל לא היה מוכן להכנס לפני רב אסי, ומשמע שלפני רב היה מוכן להכנס, ולפי זה אין המאירי סובר כהרא"ש, שהרי הרא"ש נקט ששמואל לא היה מוכן להכנס לפני רב], ומכל מקום אם היה שם אחר, לא יהא מקבל ממנו כבוד זה על גב אותו שחרפו, ואף על פי שאותו שחרפו גדול מזה האחר, כיון שאותו האחר גדול ממנו, [אפשר שכוונתו היא, שהרי שמואל לא היה איכפת לו להכנס לפני רב משום שחרפו, ומכל מקום לא היה מוכן להכנס לפני רב אסי, ואין אומרים: אם לפני רב הוא נכנס, לפני רב אסי לא כל שכן].

4. נתבאר על פי התוספות.

5. כתבו התוספות, שאם אין בו משום גזל, שוב אין צריך לומר שמותר להורגו, אלא היות "ומותר להורגו" נאמר לפני "ואין בו משום

דמקשה הגמרא שימתין רב, ניחא, כי לכשיבואו שמואל ורב אסי אין ספק שיקדם רב אסי, שהיה גדול משמואל; אבל מאי קשיא לגמרא שימתין רב אסי, והרי אז לא ידעו מי יכנס תחילה שמואל או רב, שהרי שמואל לא רצה להכנס אפילו לפני רב אסי וכל שכן לפני רב, ורב אף הוא, הרי לא רצה להכנס לפני שמואל, ואם כן מה נועיל במה שנאמר שימתין רב אסי!?

וביאר, שמתחילה היתה סבורה הגמרא, שרב לא היה נוהג כבוד בשמואל, שהרי לפני רב אסי שהיה גדול משמואל היה מוכן רב להכנס, ומה שלא רצה רב להכנס לפני שמואל בפעם הזאת, אינו אלא משום שלא היה רוצה שיכנס שמואל האחרון, וזה גנאי לו ששנים נכנסים לפניו, ולכן מקשה הגמרא שימתין רב אסי, ואז ילך רב לפני שמואל, כי מאחר שרב לבדו הולך לפניו, אין בזה גנאי [וראה שם בשם גאון ז"ל שהוא מפרש דלפי קושיית הגמרא יכנס שמואל לפני רב, ודלא כהרא"ש; וכן נראה מהמאירי שהובא בהערה הבאה כפי שיתבאר שם; ויש לעיין לפי פירוש הרא"ש מה נחדש בתירוץ הגמרא, והרי ידענו כבר בקושיא שרב גדול משמואל!].

3. כתב המאירי: ושמעינן מהאי עובדא, שתלמיד חכם שהוא גדול מחבירו או בימים או במעלה

הא — דשנינו בברייתא שמותר לקיימם —
באוכמא [חתול שחור].

הא — דרב שאסר לקיימם — בחיורא
[חתול לבן], שהוא מועד להרוג אדם.

ותמהינן: והא מעשה דרב — שבגיננו דרש
רב את דינו בחתול — אוכמא הוה, ואם כן
משמע שאסר רב בחתול שחור, ולא בלבן!?

ומשנינן: התם — במעשה דרב — אוכמא
בר חיורא הוה [חתול שחור בן לבן היה],
ואסור לגדל חתולים לבנים וזרעם כמותם.

ואכתי תמהינן: והא מיבעיא בעיא ליה
רבינא?! דבעי רבינא: אוכמא בר חיורא
מהו? ויהרי חתול שחור בן לבן נסתפק בו
רבינא מה דינו?!?

ומשנינן: כי קמיבעיא ליה לרבינא: באוכמא
בר חיורא בר אוכמא [ספיקו של רבינא הוא
בכנו של חתול לבן שהוא עצמו בנו של
שחור]. ואילו מעשה דרב באוכמא בר
חיורא בר חיורא הוה, [ומעשה דרב היה
בחתול שחור בנו של לבן בן לבן].

חב"ד בי"ח בח"ן [סימן הוא לשמות
האמוראים: אחא, אבא, אדא, אבא, חייא,
אחא, אבא, אחא, חנינא].

ומקשינן: וכיון דאמרת "מותר להורגו",
מאי ניהו תו "אסור לקיימו" [אחר שאמר רב
שמותר להורגו, למה היה צריך להוסיף
שאסור לקיימו] והרי ממילא מובן הדבר!?

ומשנינן: צריך הוא להוסיף שאסור לקיימו,
אף שכבר אמר שמותר להורגו, כי מהו
דתימא: מותר להורגו, אבל איסורא לקיימו
ליכא, קא משמע לן שאסור לקיימו.

אמרי בני הישיבה להקשות עוד על דברי
רב:

וכיון דאמרת: "אין בו משום גזל", מאי
ניהו תו "אין בו משום השב אבידה
לבעלים", והרי ממילא מובן הדבר!?

אמר תירץ רבינא: לכך הוסיף רב שאין בו
דין השבת אבידה: ללמד שאף את עורו אין
צריך להשיב לאחר שהרגו.

מיתבי לרב שאסר לקיים חתולים, מהא
דתניא בברייתא שהובאה לעיל עמוד א:

רבי שמעון בן אלעזר אומר: מוגדלין כלבים
כופרין, וחתולין, וקופין, וחולדות סנאים,
מפני שעשוין לנקר את הבית מן העכברים;
הרי מבואר שמותר לקיים חתולים, ודלא
כרב!?

ומשנינן: לא קשיא:

בו משום השב אבידה אף על פי שעורו מועיל,
אלא כל המוצאו זכה בו, והורגו והעור שלו.

אלא שמדברי הרמב"ם אין נראה שהוא סובר
כתירוץ התוספות, שאם כדבריהם לא היה
הרמב"ם כותב דין "ואין בו משום גזל", קודם
שהתיר להורגו.

גזל", לכן לא הקשתה הגמרא גם על זה "למה
לי".

ומבואר מדבריהם, ש"אין בו משום גזל" אין
הכוונה שאין לחוש לגזל כשהורגו, אלא דבר
בפני עצמו הוא; וכן נראה מלשון הרמב"ם
[גזילה ואבידה טו יז]: "חתול רע שהורג את
הקטנים, אסור לקיימו, ואין בו משום גזל, ואין

כאן — שאמרו: מתריעים — בשחין יבש, שהוא קשה מן הלח.

דאמר רבי יהושע בן לוי: שחין שהביא הקב"ה על המצרים: לח מבחוץ ויבש מבפנים היה, שנאמר: "ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה", כלומר: בפריחתו היה מבעבע, דהיינו שמבחוץ היה לח, ומשמע: שבפנים היה יבש.

"ודלת הננעלת לא במהרה תפתח", מאי היא?

מר זוטרא אמר, פירש: פמיכה, כלומר: אם ננעלה הדלת על האדם מלקבל סמיכת חכמים, לא במהרה תיפתח הדלת לכך, וצריך הוא להרבות בתפלה ותחנונים שתפתח.

רב אשי אמר, פירש: כל המריעין לו, לא במהרה מטיבין לו.

רב אחא מדיפתי אמר: לעולם אין מטיבין לו.

ולא היא כמו שאמר רב אחא מדיפתי, כי רב אחא מדיפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר, מתוך מה שנעשה עמו אמר כן, שמתחילה חשבוהו למנות ראש ישיבה, ונתבטל הדבר ושוב לא המליכוהו.⁽⁷⁾

אמר מר: "והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונן אפילו בשבת":

ותמהינן: וכי בשבת פלקא דעתך שיכתוב

אמר רבי אחא בר פפא, משום רבי אבא בר פפא, משום רבי אדא בר פפא —

ואמרי לה [יש האומרים שמועה זו, כך]: אמר רבי אבא בר פפא, משום רבי חייא בר פפא, משום רבי אחא בר פפא —

ואמרי לה: אמר רבי אבא בר פפא, משום רבי אחא בר פפא, משום רבי חנינא בר פפא:

מתריעין — בתחינה בשופרות⁽⁶⁾ וחצוצרות, ועושים כן בציבור — על החיכוך [מכת שחין, שהאדם מתחכך ממנה] אפילו בשבת.

ודלת הננעלת לא במהרה תפתח, מפרש לה ואזיל.

והלוקח בית מן הגוי בארץ ישראל, כותבין עליו אונן [שטר מכירה] אפילו בשבת, ומפרש לה ואזיל.

מיתבי על מה שאמרו: "מתריעין על החיכוך בשבת", מהא דתניא:

ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הצבור, כגון: חיכוך, חגב, זבוב, צירעה ויתוש, ושילוח נחשים ועקרבים, לא היו מתריעין, אלא צועקים ביחיד!?

לא קשיא:

כאן — ששינינו: צועקים ולא מתריעים — בשחין לח.

6. הסוגיא לפי שיטתם.

7. ראה בבא בתרא יב ב.

6. כן פירש רש"י, אבל התוספות חלקו על זה שיתקעו בשבת, אלא פירשו שהכוונה היא לאמירת "עננו", וראה בדבריהם המשך ביאור

ג. ומלקטים עשבים בכל מקום איש בשדה חבירו, חוץ משדה תלתן שהעשבים יפים לה, והמלקטן מזיק את התלתן.

ד. וקוטמים נטיעות [ענפים כדי ליטע] מן האילנות בכל מקום איש מאילנות חבירו, חוץ מגרופיות של זית, הן גרופיות שמניח הקוצץ את זיתו לשרוף, שמהם גדל העץ מחדש; ואין לקטום מגרופיות אלו נטיעות, מפני שהוא מפסיד אותן.⁽¹⁾

ה. ומעין היוצא בתחילה [מחדש, וכל שכן ישן שהיה בשעת חלוקת הארץ] בחלקו של האחד, כל בני העיר מסתפקין ממנו.

ו. ומחכין [מטילים חכה לצוד דגים] כל אדם בימנה של טבריה אף שהיא לא באה לחלקם, אלא בחלק נפתלי היתה, ובלבד שלא יפרוס קלע [רשת אנכית רחבה התקועה בים, ללכידת דגים] ועל ידי הרשת יעמיד את הספינה.⁽²⁾

ז. ונפנין [מתפנים] לאחורי הגדר, ואפילו בשדה מליאה כרכום, מפרש לה ואזיל.

יהודי שטר ויעבור על איסור דאורייתא! ?

אלא כדאמר רבא התם [כדפירש רבא גבי ענין אחר]: אומר לנכרי ועושה, הכי נמי: אומר לנכרי ועושה, וקא משמע לן, דאף על גב דאמירה לנכרי לעשות מלאכה בשבת "שבות" [איסורים דרבנן בשבת קרויים "שבות"] היא, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן.⁽⁸⁾

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

הלוקח עיר בארץ ישראל, כופין אותה ליקח לה דרך מארבע רוחותיה,⁽⁹⁾ משום ישוב ארץ ישראל.

תנו רבנן: עשרה תנאין התנה יהושע עם ישראל:⁽¹⁰⁾

א. שיהו מרעין כל ישראל בהמות בחורשין [יערות] השייכים ליחידים, ולא יקפיד בעל היער על כך.

ב. ומלקטין עצים בשדותיהם של אחרים, ולקמן מפרש באיזה עצים הדברים אמורים.

וקיימא לן שאפילו בחוצה לארץ.

1. נתבאר על פי רש"י; והרשב"א כתב בשם הערוך: ענפים, כלומר: כשהן קטנים קרויין גרופיות, כמו יחור של תאנים וזמורות של גפן, שכל אחד יש לו שם בפני עצמו.

2. כתב רש"י: דרך שרים [הרשב"א הביא משמו: דרך הציידים] לתקוע יתידות, ולעשות גדרי קנים במים, כדי שיילכדו שם דגים.

וכתב על זה הרשב"א: וקשה קצת בעיני הלשון, שאם כן היה לו לומר, "ובלבד שלא יפרוס [קלע], כדי שלא יעמיד הספינה", ועוד היה לו לומר: "ובלבד שלא יפרוס קלע" ושלא

8. כתבו התוספות, שדוקא משום מצוה זו מותרת אמירה לנכרי, אבל בשאר מצוות, לא, ואפילו לומר לו לעשות איסור דרבנן כגון טלטול בכרמלית, אסור לשם מצוה.

ולצורך מילה שהיא עצמה דוחה שבת, הביאו התוספות שתי שיטות, לשיטה אחת מותר לומר לו רק לעשות איסור דרבנן, ולשיטה אחרת מותר לומר לו לעשות אפילו איסור דאורייתא.

9. כדי להזריח דרך לעוברים ושבים, למצוא מקום ישוב, הגהות יעבץ.

10. בדף פא ב מתבאר, אם דין זה הוא בארץ ישראל או אף בבבל או אף בחוצה לארץ,